

Szakmai gyakorlat elindításához szükséges fejlesztések kialakítása Háttértanulmányok

1

SZERZŐK:

KOPP ERIKA

CZETŐ KRISZTINA

JÁSZNÉ KAJMÁNDI MÓNICA

KÁLMÁN ORSOLYA

MÉSZÁROS GYÖRGY

PREKOPA DÓRA

SERESNÉ BUSI ETELKA

TILLMANN MÓNICA

TÓKOS KATALIN

1 A tanulmány célja

Tanulmányunk a TÁMOP 4.1.2. B. 2-13/1 számú **Országos koordinációval a pedagógusképzés megújításáért** c. pályázat részeként a közismereti tanárképzés szaktárgyi tanítási, valamint féléves összefüggő egyéni szakmai gyakorlatához kötődő jelenlegi hazai gyakorlatot állítja fókuszba. Célja a hazai tapasztalatok gyűjtése, valamint az intézményi specialitások és néhány jógyakorlat bemutatása.

2 A vizsgálat folyamata, módszerei

A magyarországi tapasztalatokat az ELTE Apáczai Csere János Gyakorlógimnázium tizenhét vezetőtanárának-mentorának, a Trefort Ágoston Gyakorlóiskola tizennégy vezető- illetve mentortanárának, illetve a budapesti Városmajori Gimnázium és a Szilágyi Erzsébet Gimnázium három vezetőtanárának-mentorának válaszai alapján összegeztük. A tanulmány elkészítéséhez **interjúk és írásbeli kérdőívek segítségével** tájékozódunk a kollégáktól a kétféle gyakorlattípussal kapcsolatos tapasztalataikról. A kollégák számára összeállított kérdőívünk a TÁMOP munkacsoport által közösen összeállított szempontrendszerből indult ki, azt fogalmaztuk-alakítottuk át a konkrét feladatra koncentrálni. A kérdőívet a munkacsoport vezetőjeként Kopp Erika hagyta jóvá. A kérdőíveket levélben küldtük és fogadtuk, a személyes interjúkat pedig ugyancsak a kérdőív elemeit sorra vevő módon folytattuk le. Az egykori hallgatók tapasztalatait az ELTE Apáczai Csere János Gyakorlógimnáziumban összegyűjtött hallgatói kérdőívekből, illetve néhány személyes interjúból gyűjtöttük össze.

2

A vezetőtanárok visszatérő problémaként említik, hogy **a hallgatók gyakran felkészületlenek a szaktárgyaikból** – ez különösen a minor szakosok esetében volt probléma. A komolyabb hiányosságok azért is problematikusak, mivel a gyakorlat elsődleges célja a módszertani ismeretek gyakorlati alkalmazásának kipróbálása, ám a vezetőtanár gyakran azzal szembesül, hogy a hallgatókat a szaktárgyak alapvető elemeivel is meg kell ismertetni, így kevesebb idő marad a módszertani dolgokra.

A gyengébb hallgatók gyakorlata utólag nagyon **sok pótlást, utólagos korrekciót igényel**, ami vagy a tananyagban való komolyabb elcsúszást eredményezi (15-20 órányi gyakorlat után még csak-csak lehet így korigálni), vagy kérdésessé teszi, hogy az érettségi és felvételi során mennyire tudják majd a diákok az elvárt színvonalon a tananyagot.

Gyakori **probléma a hallgatók egyetemi óráinak nagy száma** – állandó konfliktusforrás, hogy az egyetemi órák ütköznek a gyakorlóiskola órarendjével, ami részben a hospitálások gördülékeny lefolyását akadályozza, gyakran pedig magát a tanítási gyakorlatot is megnehezíti. Az egyetemi oktatók rugalmassága ezen a téren igen változó – van olyan hallgató, akinek komoly gondot jelent a gyakorlóiskolai jelenlét megszervezése.

Ennek megfelelően a csoportok kiválasztásának szempontja is erősen órarendfüggő – elsődleges szempont az egyetemi órarenddel való összeegyeztethetőség. Az érettségi közelsége miatt 12. osztályos csoportban a második félévben már nem taníthat hallgató. Ha mindezek mellett is marad több választási lehetőség, akkor azt már a hallgatókra bizzák a vezetőtanárok: figyeljék meg a csoportokat a hospitálási időszakban, és válasszák ki, hogy habitusukhoz, felkészültségükhöz melyik osztályt érzik leginkább illeszkedőknek. Van, akit megijeszt a tagozatos csoportoknál elvárt magas szakmai színvonal, van, aki a fiatalabb vagy az idősebb korosztálynál érzi jobban magát, és persze az egyes osztályok saját stílusa, habitusa is döntő lehet ilyen kérdésekben.

A vezetőtanárok szerint a **rövid gyakorlat nagy erénye, hogy a hallgatók szembesülnek a valósággal**. Nyilvánvalóvá válik számukra egyes tanítási módszerek valódi használhatósága az adott csoportban / tananyagban, megküzdnek a fegyelmzés problémáival, a tanári szerepben való fellépés nehézségeivel, az irányításra való képesség szükségességével. A tanárjelölteknek meg kell szerezniük a tanári tekintélyt, és felnőtt szerepben kell felelősséget vállalniuk a tanulócsoporthoz sikeres előrehaladásáért (ami azért is nehéz, mivel egyetemi hallgatóként sokszor átélhetőbb számukra az iskolában a diák státusza). A tanárjelöltek szembesülnek azzal, hogy az egyetemi tanulmányok sikeres elvégzése még nem feltétlenül jelenti azt, hogy akár szaktárgyi, akár módszertani ismereteik elegendőek a sikeres tanításhoz. Fel kell ismerniük, hogy hogyan tudják hiányosságait pótolni – meg kell ismerniük a tankönyveket, a szakirodalmat. Korosztályosan jellemző, hogy a felkészülés során néha kizárólag az internetes tartalmakra támaszkodnak (azokra viszont általában valódi kritika nélkül).

A vezetőtanárok által több alkalommal megfogalmazott probléma az is, hogy mivel a hallgatók többnyire itt kerülnek először valódi tanítási helyzetbe, ezért néhány hallgató számára csak a képzés legvégén derül ki, hogy tulajdonképpen nem alkalmas a tanári pályára. Az ezzel való szembesülés (és a vezetőtanár részéről a szembesítés) túl kései visszajelzés – a hallgató már annyi időt, energiát szánt erre, hogy a váltás rendkívüli áldozat a részéről. A vezetőtanár számára etikailag is nehéz dilemma, hogy eltanácsolhat-e bárkit az egyetemi képzése legvégén a pályáról. Mindezekre való tekintettel néhányan felvetették annak megfontolását, hogy a hallgatókat már a képzés korábbi szakaszában is érdemes lenne esetleg egy-egy alkalommal valódi tanítási helyzetbe hozni.

Az ELTE vezetőtanárai szerint néhány szakon nincs elegendő szakmai párbeszéd a módszertanosok és a vezetőtanárok között, csak felszínes, eseti megbeszélések történnek a vizsgatanítások alkalmával. Más szakokonál (főleg nyelvszakokon) szorosabb ez a viszony.

3

3 Hallgatók a tanítási gyakorlatról

A következő összegzés az **ELTE Apáczai Csere János Gyakorlógimnázium** számára 2010 óta önkéntesen leadott hallgatói kérdőívekből 50 darab adataira támaszkodik.

A kérdőívek szerint a hallgatók legfőbb elvárása, hogy végre próbára tehessék magukat a gyakorlatban, megerősítést kapjanak arról, hogy eddigi tanulmányaik kiállják a gyakorlati alkalmazás próbáját. Az elvárások teljesedésének szintjéből az látszik, hogy a tanítási gyakorlat 15 órája leginkább az egyes szaktárgyi órákra való felkészülés rutinját erősíti meg – a hallgatók begyakorolják az óravázlat készítését, rutinosabban szervezik meg az órai tevékenységeket, ehhez többféle módszert is kipróbálnak a gyakorlatban, belejönnek a kérdés és a magyarázat technikájába, képesek lesznek reflektálni saját pedagógiai tevékenységükre (bár ebből a szempontból marad bennük sok bizonytalanság), gyakorlatuk lesz a diákokkal való kapcsolattartás formáiban. A 15 óra szemmel láthatóan nem ad lehetőséget arra, hogy számukra is megnyugtató szintű rutint szerezzenek a fegyelmzés és a konfliktuskezelés, az osztályozás / értékelés, az osztályfőnöki tevékenységek, a differenciált foglalkozások, a tanórán kívüli tevékenységek területén, illetve hogy érdemben bekapcsolódjanak a tantestület életébe. Mindezek ellenére a tanítási gyakorlattal kapcsolatos személyes megjegyzéseik arról tanúskodnak, hogy egyetemi tanulmányaik rendkívül hasznos elemeként élik meg a gyakorlatot.

A fentiek mellett a **Szegedi Tudományegyetem Ságvári Endre Gyakorló Általános Iskolájának** 2012-es, 52 hallgatóra kiterjedő felméréséből is az derül ki, hogy a tanítási gyakorlatnak a pályaaorientáció szempontjából jelentős szerepe van. Arra a

kérdésre, hogy „Mennyiben járult hozzá az iskolai tanítási gyakorlat szakmai elkötelezettségének, hivatástudatának alakulásához, annak megerősödéséhez?”, a válaszadók 73%-a érezte úgy, hogy „nagy mértékben” (50%) vagy „teljes mértékben” (23%) a tanítási gyakorlatnak köszönheti hivatástudata és elkötelezettsége megerősödését.¹

4 Az összefüggő egyéni szakmai gyakorlat

4.1 Az összefüggő egyéni szakmai gyakorlat céljai, helyszíne, tartalma

Az összefüggő egyéni szakmai gyakorlat lényegét minden vizsgált egyetem hasonlóan fogalmazza meg.

„Az összefüggő egyéni szakmai gyakorlat a képzés utolsó félévében, közoktatási intézményben, megbízott mentortanár és felsőoktatási tanárképző szakember (gyakorlóiskolai vezetőtanár, szakmódszertanos, pedagógiai vagy pszichológus oktató) folyamatos irányítása, támogatása mellett végzett szakmai gyakorlat. (...) A mentor támogatása mellett, de már teljes szakmai felelősséggel végzi a jelölt a pedagógiai tevékenységét, nem gyakorlóiskolai közegben.”² Az eredeti tervet a gyakorlat annyiban írta felül, hogy az ELTE gyakorlóiskoláiban a vezetőtanárok az elmúlt években néha mentori szerepet is betöltöttek. Az eddigi tapasztalatok alapján van arra való törekvés, hogy a hallgatók a szakjukkal megegyező szakos mentorhoz kerüljenek.

4

„**A gyakorlat célja**, hogy a hallgatók szakmai támogatás mellett találkozzanak azokkal a tanári feladatokkal, amelyek elsajátítása csak valódi tanítási helyzetekben lehetséges. A mentorálás nyújtotta védett körülmények közt így a hallgató már teljes felelősséggel végzi a tanári feladatokat, ugyanakkor – a gyakorlóiskolában szerzett tapasztalatokat felhasználva – módja van arra, hogy különböző módszereket kipróbáljon, és kialakítsa az egyéniségéhez és a diákok sajátosságaihoz is igazodó tanítási eszköztárát.”³

A partneriskoláknak általában nincs a hallgatók tevékenységeinek koordinálására vagy értékelésére vonatkozó saját protokollja, így a mentorok mindig a hallgatót küldő egyetem dokumentumai, elvárásai szerint vezetik a gyakorlatot. A mentorok az egyetemektől nem igazán kapnak személyes visszaigazolást vagy támogatást – a munka elismerése csupán az, ha az adott egyetem újból az iskolába küldi a hallgatóit az összefüggő gyakorlatra, illetve ha a kollégát az igazgató újból felkéri a mentori tevékenységre.

4.2 Tevékenységi formák

A félév kezdetén a hallgató és a mentor együttesen összeállítanak egy **fejlődési tervet**, amely a tanári kompetenciákból meghatároz 3-4 olyan kompetenciát, amelyre a hallgató saját értékelése szerint

¹ Hallgatói értékelés az SZTE Ságvári Endre Gyakorló Általános Iskolában folytatott tanítási gyakorlatról. Hozzáférés: 2014. augusztus 19. Elérés: <http://www.sgyak.u-szeged.hu/dokumentumok/hallgkerd12.pdf>

² Tájékoztató az ELTE partnerintézményei számára a tanári mesterszak összefüggő egyéni szakmai gyakorlatáról. p. 1. Hozzáférés: 2014. augusztus 23. Elérés: http://www.apaczai.elte.hu/?fomenu=tanarkepzes&cikk=osszefuggo_egyeni_gyakorlat

³ Tájékoztató az ELTE partnerintézményei számára a tanári mesterszak összefüggő egyéni szakmai gyakorlatáról. p. 2.

különös hangsúlyt kell helyezni. Ezekhez a kompetenciákhoz a mentor segítségével mind szaktárgyi, mind pedig szaktárgytól független pedagógiai tevékenységeket társítanak, és megjelölik azokat a kollégákat, segítőköt, akik az egyes tevékenységek megismerésében, lebonyolításában segítséget adhatnak a hallgatónak. A félév során érdemes időről időre számba venni, hogy mely feladatokat végezte el a hallgató, és reflektív formában leírni vele, hogy az adott tevékenység miben segítette a fejlődési tervben megfogalmazott céljait. Ez többek között azért is hasznos, mivel tudatosítja a hallgatóban az egyes tevékenységek pedagógiai célját, és tudatosabban elemzi a leszűrhető tapasztalatokat.

Az összefüggő egyéni szakmai gyakorlat során a hallgató a fejlődési tervét, az óravázlatait, a hospitálások jegyzőkönyveit, a reflexióit, a szaktárgyhoz kapcsolódó vagy egyéb pedagógiai dokumentumait mind egybegyűjti a **portfóliójába**.

4.2.1 Szaktárgyhoz kötődő tevékenységek

Az összefüggő egyéni gyakorlat során a hallgató szaktárgyanként legalább egy csoport tanítását viszi végig a félév során. Összesen legfeljebb heti nyolc órában tanítja a két szaktárgyát, illetve egy szaktárgy tanítása esetén legfeljebb négy órában. (...) Két tantárgy tanítása esetében az egyik tantárgyat lehetőség szerint az 5–8. osztályban, míg a másikat a 9–12. osztályban tanítson a jelölt. A gyakorlatot az egyetemen szaktárgyi tanításkísérő szeminárium – szaktárgyanként egy-egy – és egy pedagógiai-pszichológiai tanításkísérő szeminárium segíti, ezek heti-kétheti rendszerességgel vagy tömbösítve is folytathatnak, és kizárólag az iskolai gyakorlattal párhuzamosan végezhetők.⁴

Az összefüggő egyéni gyakorlat alatt a hallgató már nagyobb önállóságot kell kapjon a tanítási folyamat megtervezésében és lebonyolításában, mint a tanítási gyakorlat során. A mentortanárok beszámolója alapján a hallgatónak egyedül kell kialakítania ütemtervét, ezt a mentor legfeljebb korigálja. Az egyes órákra való felkészülés felügyeletének kérdésében van némi változatosság a mentorok válaszai között. Van, aki csak akkor kéri a hallgató óravázlatát az óra előtt, ha a hallgató maga segítséget kér, vagy ha ő maga nem bízik kellően a hallgató felkészültségében akár szaktárgyi, akár metodikai szempontból. Emellett van olyan mentor is, aki minden egyes órát részletesen átbeszél a hallgatóval az óra előtt. Erre a variációra az az indok szokott elhangozni, hogy mivel a mentor a tanítási órák kb. 30-40%-án van csak jelen, ezért ha felelősséggel akarja követni a tanulócsoporthal előrehaladását, akkor ez a legbiztosabb módszer arra, hogy ezt megtehesse. Az órák részletes megbeszélése azonban nem jelenti azt, hogy a hallgatót a mentor korlátozná bármilyen módszertani tervének megvalósításában, célja kizárólag a tervezett előrehaladás kontrollja.

4.2.2 Nem szakos (pedagógiai) tevékenységek

⁴ Tájékoztató az ELTE partnerintézményei számára a tanári mesterszak összefüggő egyéni szakmai gyakorlatáról. p. 3.

Az összefüggő egyéni szakmai gyakorlat során hangsúlyosan jelen kell lennie a szaktárgyhoz nem kapcsolódó pedagógiai tevékenységeknek. Ehhez részletes ötletlistákat kapnak a tanárjelöltek – az **Eötvös Loránd Tudományegyetem** gyakorlóiskolái pl. az alábbi szempontokhoz rendelnek feladatokat: értekezletek, bekapcsolódás a munkaközösségek éves aktuális feladataiba, részvétel a felvételi eljárás egyes részeiben, a versenyek megszervezésében, kapcsolat az iskolapszichológussal, a gyermekvédelmi felelőssel, drogprevenációs programon való részvétel, színház- vagy múzeumlátogatás szervezése, ismerkedés az iskolai dokumentumokkal, hospitálás nem szakos órákon stb.⁵ De a kollégák maguk is javasoltak feladatokat: pl. igény szerint a hallgató részt vehetett az általa tanított osztály szülői értekeztetén, a szaktanári fogadónapon, a diákönkormányzat programjain vagy az osztálykiránduláson is.

A **Károli Gáspár Református Egyetem** azt is kiköti, hogy a hallgatónak a gyakorlat során kötelező valamilyen formában részt vennie speciális nevelési igényű tanulóval (SNI) való foglalkozáson.⁶

5 Értékelés

Az összefüggő egyéni szakmai gyakorlat értékelés minden egyetem protokollja szerint komplex, sok szempontot figyelembe vevő feladat, amiben a szaktárgyi és a szaktárgytól független feladatok elvégzése egyaránt hangsúlyt kap.

6

Az **Eötvös Loránd Tudományegyetemen** a mentor az érdemjegyhez szöveges értékelést ad, melyben kitér a gyakorlat során kitűzött fejlesztési célokra és az azokban elért eredményekre (összbenyomás, erősségek, fejlesztendő területek stb.). A főbb kompetenciaterületeken elért eredményekhez pontozásos értékelés társul, amelyben 10-es skálán kell pontozni a gyakorlat befejezésekor mutatott szintet és a gyakorlat során elért fejlődést a következő szempontok esetében:

- A diákokkal való bánásmód, kapcsolat a diákokkal
- A tanulócsoporthoz irányítása, vezetése
- A pedagógiai folyamat tervezése
- A tanulási folyamat szervezése és irányítása, óravezetés
- Szaktárgyi tudás és a szaktárgy tanítása⁷

⁵ Ötletlista a szakterülethez nem köthető feladatok teljesítéséhez. Hozzáférés: 2014. augusztus 23. Elérés:

http://www.apaczai.elte.hu/?fomenu=tanarkepzes&cikk=osszefuggo_egyeni_gyakorlat

⁶ Szervezeti és Működési Szabályzat III. rész: Hallgatói Követelményrendszer, tanulmányi és vizsgaszabályzat. p. 87. Hozzáférés: 2014. augusztus 19. Elérés: http://www.kre.hu/portal/index.php/component/docman/doc_download/27-iii-hallgatoi-koevetelmenyrendszer-tvsz-2014-03-13.html?Itemid=

⁷ Értékelés tanári mesterszakos hallgató összefüggő egyéni szakmai gyakorlatáról. Hozzáférés: 2014. augusztus 23. Elérés: http://www.apaczai.elte.hu/?fomenu=tanarkepzes&cikk=osszefuggo_egyeni_gyakorlat

A hallgató egy gyakorlati jegyet kap két szakjának értékelésekor – ez a mentortanárok szerint elméletileg lehet problematikus, mivel nem kizárt, hogy a hallgató látványosan jobb vagy gyengébb szakmai színvonalon teljesíti az egyik szakját.

A Károli Gáspár Református Egyetemen is adnak pontozásos értékelést (7 fokozatú skálán) az egyes tanári kompetenciák terén elért fejlődésről. A figyelembe vett és alaposan részletezett kompetenciaterületek:

- Szakmódszertani kompetencia
- A tanulók megismerése és a tanulócsoportok belső kapcsolatrendszerének feltárása
- A tananyag szervezése és a tanítási folyamat tervezése
- Az osztálytermi munka szervezése, a tanítás-tanulás és a nevelés módszereinek alkalmazása
- Az értékelési és ellenőrzési eljárások alkalmazása
- A szakmai szerepek elfogadása és gyakorlása⁸

A Pázmány Péter Katolikus Egyetemen és a **Pécsi Tudományegyetemen** a hospitálások, a szaktárgyi feladatok a tanítási órán kívüli iskolai feladatok és a kísérőszemniáriumok feladatainak részjegyeinek összesített, átlagolt és kerekített érdemjegyét adják.^{9 10}

6 Mentorok az összefüggő egyéni szakmai gyakorlatról

7

Az összefüggő egyéni gyakorlat 2011-es első megjelenésekor még érezhető volt némi tájékozatlanság a mentorok és konzulens tanárok részéről, hogy pontosan mik is az elvárások, miben kell segíteni a hallgatókat, milyen szempontok szerint kell fejlődési tervet készíteni, mennyire kell önállóságot adni nekik az egyes tevékenységekben. Az egyetemek mindehhez több segédanyagot is kiadtak. Emellett 2009-ben megindult a pedagógus szakvizsga keretében a mentorképzés, ami felkészít a mentori szerepkör értelmezésére, meghatározza vagy ötletekkel segíti a hallgatóknak adható és adandó feladatokat, tevékenységeket, felkészít a hallgatók munkájára tett reflexiók, illetve az önreflexiók szóban vagy írásban történő megfogalmazására.

Az összefüggő egyéni gyakorlat hosszú időtartama a mentorok számára két problémát is felvet. A legtöbbször megfogalmazott probléma, hogy ilyen hosszú idő már nem teszi lehetővé, hogy az esetleges hiányosságokat, pontatlanságokat a mentor rövid időn belül korigálja. Az órák minimum 50%-án amúgy sem lehet jelen (átlagosan kb. 30-40%-ban megy be), így hézagosan tud csak tájékozódni arról, pontosan mi hangzott el (és ha értesül is arról, hogy a tananyag átadása hiányos vagy pontatlan volt, akkor sem lesz lehetősége ezt még hónapokon át személyesen bepótolni, korigálni). A szülők az iskola, az iskolavezetés pedig a szaktanár, ebben az esetben a mentor felelősségének tartja, hogy a diákok az elvárt szinten kapják meg a képzést. Egy fél éven át tartó összefüggő egyéni gyakorlat

⁸ A tanári mesterszakra vonatkozó sajátos rendelkezések. pp. 27-30.

⁹ Az egyéni szakmai gyakorlat leírása. pp. 4-5. Hozzáférés: 2014. augusztus 23. Elérés: https://btk.ppke.hu/uploads/articles/8749/file/tajekoztato_2.doc

¹⁰ Szakmai gyakorlat a tanári mesterképzésben. p. 10. Hozzáférés: 2014. augusztus 19. Elérés: http://mesterkepzes.pte.hu/files/tiny_mce/tajekoztato_tanari_szakgyak2012.pdf

gyengébb hallgatók esetében már komolyan kikezdheti ezt a megszokott és elvárt színvonalat. Ennek a kérdésnek a része a tanulók osztályozása, értékelése: fél év alatt a diákok jegyeinek jelentős része a hallgató által adott jegy. A dolgozatok esetében a mentor és a hallgató persze folyamatosan konzultálhat, feleletek esetében viszont nincs ilyen lehetőség.

A másik felvetett probléma is a gyakorlat hosszúságából fakad: ennyi idő már a mentor és a tanulócsoporthoz viszonyítva is érinti – fél év kihagyás a közös munka folyamatosságában elvehet a tanár és a diákok közötti napi kapcsolat révén felépített bizalmi viszonyból, a mentorok megfogalmazása szerint a csoport néha „demoralizálódik”: változik a tanuláshoz, a tantárgyhoz való viszonya, amit küzdelmes visszahozni az eredeti állapotába. Maguk a tanulók is sokszor megterhelőnek érzik az „átmeneti állapot” elhúzódó időtartamát.

Elgondolkodtató, hogy ha az összefüggő egyéni gyakorlat időtartama egy egész tanév lesz, akkor vajon a fent felvetett problémák (az oktatás színvonaláért vállalt felelősség, az osztályozás és értékelés felelőssége, a mentor és az általa tanított diákok személyes viszonyának alakulása) mennyiben hoznak elő még nehezebben kezelhető helyzeteket.

A gyakorlat hosszúságára való tekintettel a mentorok nem szívesen engedik át a tagozatos csoportjait (mivel a tagozatos oktatásban elvárt magas szakmai színvonalat egy fél éven át a hozzá érkező hallgató nem feltétlenül tudja az elvárt szinten teljesíteni), a 12. évfolyam osztályait, illetve az épp kezdő évfolyamokat.

8

Az összefüggő gyakorlat bevallott célja, hogy a hallgatókat bevonja az iskola tantestületébe – ideális esetben a tanárjelölt ebben a félévben a többi tanárral egyenrangú kolléga, aki az iskolai rendezvényeken, feladatokban, szakcsoportban épp úgy benne van, mint az iskola többi tanára. Változatos képünk van arról, hogy mennyire sikeres ez a törekvés, és persze sok múlik az adott hallgató nyitottságán, személyiségén is: van, aki csak a saját mentorával alakít ki valódi munkakapcsolatot, van, aki aktívan bekapcsolódik a tantestület életébe (pl. közös kirándulásokon vesz részt, feladatokat vállal a diákprogramok lebonyolításában stb.).

A mentorálásról szóló nemzetközi szakirodalom áttekintés alapján Ispánovity a mentort mint gyakorlott, tapasztalt pedagógust, példamutató és tapintatos támaszt definiálja. A mentorálás, mint egyénre szabott támogatás kollegiális légkört feltételez, együttműködésen és bizalmon alapszik. Egyes elméletek a reflexió, a visszajelzések szerepét is kiemelik, mint a későbbi önálló fejlődés zálogát. Ezzel összefüggésben maguknak a mentoroknak is rendelkezniük kell egy reflektív, a megújulásra nyitott attitűddel. „A kezdő tanárt nem megismertetni kell az iskola világával, és a tanári szakmával, hanem támogatni kell a megismerés folyamatában.” (Ispánovity 2013, 22)

A Trefort Gimnázium 14 mentortanárával folytatott interjú alapján a mentorálás előnyei a következőkben foghatók meg: a mentorok tudatosabbá váltak saját tanári munkájukban (5 fő) pedagógiai kérdésekre, az iskola, mint szervezet működésére nagyobb nyitottsággal tekintettek a mentorálás időszakában, kollegiális együttműködésen alapuló kölcsönös tanulásról számoltak be (3 fő)

A mentori munka nehézségei közt szinte első helyen szerepelt a félelem, a bizonytalanság érzése abban az esetben, ha a jelölt szakmailag vagy pedagógiaiilag nem eléggé felkészült. Ezzel összefüggésben számolnak be a mentorok aggodalmukról: Fel lehet-e mérni a félév elején, hogy a jelölt mennyire képes megállni a helyét a félév során? Felmerült annak a nehézsége is, hogy a mentor és a mentorált nem kölcsönös választás útján, hanem beosztás alapján dolgozik együtt egy nagy bizalmat feltételező helyzetben. A nehézségek közt említették még az érzelmi faktort is. Nehéz hosszú időre kiengedni a csoportot, a mentorált hallgató nagy önállósága miatt nincs élő kapcsolat

a tanár és a diákok közt. Gyakorlati nehézségként a megkérdezett mentorok a féléves gyakorlatukat végző hallgatók másik munkahelyét, az ebből adódó konfliktusokat említették.

Az osztályfőnöki munkáról szólva megosztották a vélemények arról, hogy ki mennyire éli meg pozitívan a hallgatók bekapcsolódását ezen területen. Négy osztályfőnöknek segítségként élte meg a mentorálttal való együttműködést, kihasználta annak előnyeit, hogy a hallgatók egy másik generáció tagjaként másként közelítenek meg egy-egy helyzetet. Más kollegák kellemetlennek élték meg a helyzetet, hisz az osztályfőnöki munkának lehetnek olyan intim pillanatai, amit nem szívesen osztanak meg harmadik féllel. Aggályos lehet a szülői értekezleten a jelölt jelenléte, ha a szülők nyitottsága sérül ezáltal. (Ispánovity 2013)

7 Hallgatók az összefüggő egyéni szakmai gyakorlatról

Az összefüggő egyéni szakmai gyakorlatról még nem áll rendelkezésre olyan nagy létszámú, szervezeten összegyűjtött felmérés, mint a tanítási gyakorlatról, ezért csak olyan formában tudunk információkhoz jutni, hogy az ELTE Apáczai Csere János Gyakorlógimnázium egykori hallgatói közül néhányat megkerestünk, és őket kérdeztük ki arról, milyennek látták, hogyan élték meg az összefüggő gyakorlatot.

9

A válaszok általában egybeesnek abból a szempontból, hogy a hallgatók vártak és kaptak is nagyobb önállóságot a mentortól az összefüggő gyakorlat során, mint korábban a vezetőtanártól. A tanári kompetenciák közül a tanulók személyiségfejlesztésében, a tanulói csoportok, közösségek alakulásának segítésében, fejlesztésében, a pedagógiai folyamat tervezésében, a tanulási folyamat szervezésében és irányításában, a pedagógiai folyamatok és a tanulók személyiségfejlődésének folyamatos értékelésében érzik a tanítási gyakorlathoz képest intenzívebb fejlődést a gyakorlat végére.

A féléves gyakorlat időtartamáról ellentmondásos vélemények hangzottak el. Az egykori hallgatók egyrészt úgy érzik, egy egész tanév alatt még többet tanulhattak volna a mentoroktól, többet fejlődhetek volna, viszont azt is megemlítik, hogy anyagilag nagy megterhelést jelentett a hatodik egyetemi év, ezért a hosszabb gyakorlathoz szerintük jó lenne egy minimális anyagi juttatás. Problematikusnak érzik, hogy ha jelöltként fél éven át dolgoznak a diplomaszerezést megelőzően, akkor miért kell még két éven át hasonló pozícióban lenniük, majd újra vizsgáznuk. Azt sem tartották szerencsésnek, hogy félévkor végeztek, mivel ekkor képtelenség munkába állni. Az időtartam szempontjából felvetették azt a szempontot is, hogy egy félév alatt nagyrészt az összes olyan problémával, feladattal szembetalálkoztak, amit a tanítási során majd teljesen egyedül is meg kell tudniuk oldani, és nem tartják kizártnak, hogy egy egész tanévbe már belefásult volna a mentor, vagy akár megterhelő lett volna magának a függésben dolgozó hallgatónak (főleg, ha a kapcsolata nem túl harmonikus a mentorral).

A gyakorlat egyértelmű előnyének érzik az intenzív fejlődést, hátrányának viszont az anyagi nehézségek mellett a gyakorlat túlméretezettségét az egyéb egyetemi kötelezettségek mellett (diploma- és portfólióírás, egyetemi gyakorlatok az iskolai munka mellett).

A hallgatók elfogadottsága szempontjából szerintük nagy jelentősége van annak, hogy a mentor hogyan nyilatkozik a tanulócsoporthoz a hallgató döntéseivel kapcsolatban – ideális esetben a diákok a mentor megerősítésével „teljes jogú” tanárnak fogadják el a hallgatót.

Az egykori hallgatók úgy érzik, sikerült sokféle tanórán kívüli tevékenységbe is bekapcsolódnuk, és általában elfogadó, segítőkész magatartást tapasztaltak a tantestület részéről.

8 Hasonlóságok és különbségek a fókuszba helyezett gyakorlattípusok közt

Ispánovity Edit 2013-ban a mentorálásban részt vevő vezetőtanárokat megkérdezve összegezte az ELTE egyik gyakorlóiskolájában, a Trefort Ágoston Gyakorlóiskolában a féléves összefüggő gyakorlatok első évének tapasztalatait. A szakirodalom áttekintése alapján a vezetőtanárokról szólva már bevezetőjében leszögezi: „A mentortanár feladat- és szerepköre sok elemében eltér az általuk eddig gyakorolt vezetőtanári feladatokról és szereptől.” (Ispánovity 2013, 2) A vezetőtanár feladatát főképp a szaktárgy tanításával összefüggő támogatás, iránymutatás és tanácsadás határozza meg, kiegészülve az önállóság, a reflexióra, az önreflexióra való készség fejlesztésével. Ezzel szemben a mentortanári szerepkör összetettebb, a szakmódszertani kérdéseken túl általánosabb pedagógiai problémák kerülnek előtérbe. A mentortanár feladata támogatni a jelöltet az iskola világában való eligazodásban is. Fontos kiindulópont azonban, hogy az egyéni összefüggő gyakorlat épít a szaktárgyi gyakorlat eredményeire, az ott szerzett tapasztalatokra.

A Trefort Ágoston Gyakorlóiskola 14 mentorálással is foglalkozó vezetőtanárával folytatott interjúk első sorban a mentori és a vezetőtanári munka közti különbségeket voltak hivatottak feltárni.

10

A munkamódszerek különbségei részben a jelöltek különböző felkészültsége miatt adódnak, olykor a jelölt kérése az erősebb kontroll, néha azonban a munkamódszer a mentor személyiségéből fakad. A jobb megismerés érdekében többen egy szaktárgyi gyakorlathoz hasonló időszakról számoltak be a mentorálás kezdetén. A gyakorlóiskolai sajátosságokból adódóan néhány jelölt volt vezetőtanáránál kezdte meg egyéni összefüggő gyakorlatát. A tapasztalatok szerint a szaktárgyi gyakorlat után a mentorálás ugyanabban a közegben zökkenőmentesebb kezdést, nagyobb szabadságot jelent a felek számára, minden esetben pozitívan nyilatkoztak róla a mentorok.

A féléves egyéni összefüggő gyakorlat és a szaktárgyi gyakorlat közti különbségként a megkérdezett mentorok az egyéni összefüggő gyakorlat folyamán a hallgató fejlődésének követését, részkapességek tudatos fejlesztését emelték ki. Pozitívumként élték meg a lehetőséget a féléves gyakorlat során a pedagógiai kérdések megbeszélésére, kollegiális kapcsolat kialakítására, és szakmai párbeszéd folytatására. Szembetűnő különbségként élték meg a szaktárgyi gyakorlaton az erősebb illetve az összefüggő gyakorlathoz kötődve a gyengébb kontrollt, mely mindenképp nagyobb bizalmat feltételez. Kiemelték azonban, hogy az ideális együttműködés csak akkor jön létre, ha megfelelő szaktárgyi és módszertani tudással érkezik a jelölt. A szaktárgyi gyakorlathoz képest a féléves gyakorlatukat végző jelöltek jobban elköteleződnek, nyitottabbak és motiváltabban pedagógiai problémák megoldására. Egyszerűsített megfogalmazásban az egyik kollega véleményét idézve: rövid gyakorlaton a jelölt a szaktárgy tanításával van elfoglalva, a hosszú gyakorlaton előtérbe kerül a tanuló.

A hosszú gyakorlaton több elméletben tanult módszertani ötlet kerülhet kipróbálásra az értékelés változatos formáinak alkalmazása mellett. Egyes mentortanári vélemények szerint a tanulói teljesítmények értékelése szinte csak a hosszú gyakorlaton gyakorolható, hiszen itt van elég idő változatos értékelési módok alkalmazására, a fejlődés nyomonkövetésére. Fontos különbség, hogy a szaktárgyi gyakorlaton egy jó munkamorálú csoportot tanít a hallgató, ez a munkamorál a tanítási gyakorlat pár hete alatt kitart. A féléves gyakorlat során a motiválás és a munkamorál kialakításának eszköztárát is alkalmazniuk kell a jelölteknek. Az egyik kollega

véleménye szerint ezen érvek alapján a féléves gyakorlat alatt a szaktárgyi tanítás arányának növelése lenne célszerű.

A mentorálás és a szaktárgyi gyakorlatok vezetésének különbségéről szólva a megkérdezett mentorok kiemelték a megerősítés, a biztatás fontosságát, a szimpátia, a kölcsönös elfogadás és a jó légkör nagyobb szerepét az egyéni gyakorlatok során. 3 jelölt esetében arról számoltak be, hogy a jelölt szinte a tantestület tagjává vált gyakorlata folyamán. Ők mind a hárman olyan jelöltek voltak, akik mind rövid mind hosszú gyakorlatukat a Trefort Ágoston Gyakorlóiskolában végezték.

Az egyéni összefüggő gyakorlat gyakorlóiskolákban történő teljesítéséről szólva a megkérdezett kollégák közül 3-an elleneztek azt, mert így a jelölt nem szembesül a gyakorlókon kívüli iskolai problémákkal. 3-an a megfelelő mentort és a légkört tartják fontosnak, így ők ennek megeléje mellett mind a gyakorlóiskolákon belül, mind azokon kívül el tudják képzelni az egyéni gyakorlatot. Gyakorlók fontos szerepe mellett az egyéni összefüggő gyakorlatok kapcsán számos kolléga érvelt. A gyakorlóiskola a módszertani eszköztár kialakításának ideális terepe, befogadó iskolai közeg adott.

(Ispánivity 2013)

9 Intézményi jógyakorlatok

11

Ispánovity Edit 2013-ban a Trefort Ágoston Gyakorlóiskolában 14 mentortanárként is működő vezetőtanár véleményét összegezve számos problémára kialakított megoldási javaslatot, helyi jógyakorlatot is rögzített.

A mentortanárok az együttműködés nehézségeiről számolnak be, a kevésbé felkészült hallgatókkal féléves összefüggő gyakorlatuk során. A nehézség főleg a gyakorlatban érintett harmadik fél, a diákok érdekeinek sérülése miatt adódik. Megoldásként, helyi jellegű jógyakorlatként a megfogalmazódott, hogy a diákok érdekei kerülnek előtérbe, ha a kötelezően előírt tanítási órák megtartása mellett tanárasszisztensi feladatokat lát el a hallgató, vagy ha a differenciálást megkönnyítő csoportbontást segíti a hallgató működése. Nagy létszámú, eltérő előképzettségű tanulócsoporthoz esetében fogalmazódott meg az igény, hogy a hallgató és a mentor az órák bizonyos hányadát csoportbontásban, egy témakörön belül különböző nehézségű feladatokkal, különböző részképességek fejlesztésével tartsa. A csoportbontásban tanított órákat azután újra csoportegyesítés követte.

Nehézség a féléves gyakorlat során, hogy nagy önállóságon alapuló, bizalmi légkörben zajló gyakorlat elején a mentor és a mentorált nem ismerik egymást. A beosztás nem kölcsönös választás eredménye. A probléma megoldásaként a Trefort mentorai közül néhányan a félév első felében egy erősebben kontrollált, a szaktárgyi gyakorlathoz közelítő periódust iktatnak be a közös munkába. Ugyancsak a probléma megoldását jelenti és helyi jellegű jógyakorlatként leírható, hogy a jelöltek a helyi viszonyok ismeretével, a szaktárgyi gyakorlat teljesítése után a féléves egyéni összefüggő gyakorlatot ugyanazon helyen teljesítik. Erről minden esetben (5) pozitívan számoltak be a mentorok. Ezzel összefüggésben fogalmazódott meg a javaslat egy bizonyos követési rendszer működtetésére. A vezető- és mentortanárok kapcsolatfelvétele, konzultációja segítené a nehézség leküzdését.

Jógyakorlat a szaktárgyi gyakorlat sokrétű tevékenységi formáinak tervezésére az ELTE igazolólapja mint segédlet a szaktárgyi tanítási gyakorlat tevékenységformáinak tervezéséhez.

Az igazolólap alapján a 60 kontaktóra minimális követelményei a 15 kötelezően megtartandó tanóra mellett még 9 tevékenységet tartalmaznak: gyakorlatindító tájékoztató (1 óra), előhospitálás (min. 5 óra), konzultáció az osztályfőnökkel, vagy osztályfőnöki óra látogatása (1 óra), előkészítő és tanítás utáni megbeszélés (min. 10 óra), módszertani bemutató, annak megbeszélése, szertári vagy könyvtári munka (1-2 óra), szaktárgyi, nem a vezetőtanár által tartott óra látogatása, megbeszélése (2-5 óra), más szakóra látogatása a jelölt által tanított osztályban (1-5 óra), utóhospitálás, vagy a jelöltársak óráinak, vizsgatanításának látogatása (1-3 óra)

Több egyetem célkitűzésében is megfogalmazódik, hogy a kompetenciákat a fokozatosság elve szerint építő, egymásra épülő iskolai gyakorlatok rendszerében a szaktárgyi gyakorlatot azon a helyen teljesítsék a hallgatók, ahol előtte már bizonyos tapasztalatokat gyűjtöttek, a helyi viszonyokat megismerve jártasságot szereztek. Helyi specialitásként és jógyakorlatként a Szegedi Egyetemen leírható, hogy már az első, általános (pedagógiai) gyakorlat is erősen kötődik az egyetem gyakorlóiskolájához. A 15 tanórai megfigyelés a Neveléstudományi Intézet szervezésében, köznevelési intézményben, gyakorlóiskolában zajlik. A szemináriumvezetők összeállítják a feladatokat, majd a gyakorlat lebonyolítása a mentorokkal, vezetőtanárokkal egyeztetve, az ő bevonásukkal zajlik.¹¹

12

A Szegedi Tudományegyetem tanárképzési gyakorlatában a gyakorlóiskolai hospitálás fontos szerepét támasztják alá a vizsgált dokumentumok. A Neveléstudományi Intézettel karöltve már az általános pedagógiai gyakorlat alkalmával sor kerül az első hospitálásokra. Ugyancsak intézményi specialitásnak tekinthető a hospitálások rendjének külön TVSZ általi szabályozása. Az egyes hospitált órák jegyzeteinek szaktanár általi aláírása, a hospitálási napló vezetőtanár általi aláírása, a gyakorlat értékelőlapján a hospitálást külön igazoló és kiemelő értékelési szempont mind a megfigyelések fontosságát hangsúlyozzák, ezzel valószínűleg ráirányítva a hallgatók figyelmét is a területre.

A dokumentumok alapján ugyancsak lényegi tevékenységi formának tűnik az órák tervezése. Az órák tervezésének kérdése is külön szabályozás alá esik, a TVSZ külön kiemeli az előre egyeztetett óravázlatok fontosságát, valamint a bemutató óra tervezetének előre benyújtandó papír alapú és elektronikusan feltöltendő változatát követeli. Az értékelés szempontrendszerében a tervezés pontossága és rendszeressége külön szempontként szerepel, a nem megfelelő minőségű és sorozatosan hiányos tervezés elégtelen érdemjegyet von maga után.¹²

Jógyakorlatnak tekinthető, ha az egyetem:

- sablont bocsát a hallgatók rendelkezésére a hospitálásokhoz és az óravázlatokhoz (PPKE)¹³,
- írásos segítséget ad az összefüggő egyéni gyakorlat fejlesztési tervének összeállításához a kompetenciaterületek összegzésével (ELTE)¹⁴,

¹¹ Szakmai gyakorlat a tanári mesterképzésben a Szegedi Tudományegyetemen. .Hozzáférés: 2014. augusztus 29. Elérés: <http://www.u-szeged.hu/tanarkepzes/tanitasi-gyakorlat/szakmai-gyakorlat-tanari>

¹² Szakmai gyakorlat a tanári mesterképzésben a Szegedi Tudományegyetemen. .Hozzáférés: 2014. augusztus 29. Elérés: <http://www.u-szeged.hu/tanarkepzes/tanitasi-gyakorlat/szakmai-gyakorlat-tanari>

¹³ Hoffmann – Somogyi-Tóth (2007). p. 13.

¹⁴ Tájékoztató az ELTE partnerintézményei számára a tanári mesterszak összefüggő egyéni szakmai gyakorlatáról. pp. 5-9.

- sablonokat ad a szaktárgyi tanítási gyakorlat hallgatói önértékeléséhez és vezetőtanári értékeléshez (Károli¹⁵)
- sablonokat ad az összefüggő egyéni gyakorlat értékeléséhez (ELTE¹⁶, Károli¹⁷)
- kérdőívet ad a tanulók véleményének kikérdezésére (Pázmány¹⁸)
- hallgatói kérdőívet ad a vezetőtanár / mentor és a gyakorlóiskola munkájának, a tanítási gyakorlatnak a hallgató által történő véleményezésére (ELTE¹⁹, Pázmány²⁰)

---

¹⁵ A tanári mesterszakra vonatkozó sajátos rendelkezések. pp. 15-16.

¹⁶ Értékelés tanári mesterszakos hallgató összefüggő egyéni szakmai gyakorlatáról. Hozzáférés: 2014. augusztus 23. Elérés: http://www.apaczai.elte.hu/?fomenu=tanarkepzes&cikk=osszefuggo_egyeni_gyakorlat

¹⁷ A tanári mesterszakra vonatkozó sajátos rendelkezések. pp. 27-30.

¹⁸ Hoffmann – Somogyi-Tóth (2007). pp. 16-17.

¹⁹ Kérdőív a jelöltek számára. Hozzáférés: 2014. augusztus 27. Elérés: <http://www.apaczai.elte.hu/?fomenu=tanarkepzes&cikk=kerdoiv>

²⁰ Hoffmann – Somogyi-Tóth (2007). pp. 14-15.

Melléklet

Kedves Kolléga!

Az új TÁMOP-program keretében és az ELTE PPK szervezésében összegyűjtik a tanítási gyakorlat és az összefüggő egyéni gyakorlat eddigi magyarországi tapasztalatait, intézményi specialitásait, „jógyakorlatait”. Ennek a programnak vagyok a munkatársa.

Azért fordultam Önhöz ezzel a kérdőívvel, mivel tudomásom szerint van tapasztalata vezetőtanárként vagy mentorként az egyetemi hallgatók tanítási gyakorlatának és / vagy összefüggő egyéni gyakorlatának vezetésében. Nagy segítséget nyújtana, ha tapasztalatait megosztaná velem! A kérdőív kitöltésével a fent említett témákról készülő tanulmányhoz nyújt adatokat. A válaszadás természetesen önkéntes.

Segítségét előre is köszönöm!

14

Tillmann Mónika (ELTE Apáczai Csere János Gyakorlógimnázium) / Jászné Kajmádi Mónika (ELTE Trefort Ágoston Gyakorlóiskola)

Kérdőív a tanítási gyakorlattal / összefüggő egyéni gyakorlattal kapcsolatban

Kérem, az alábbi kérdőív segítségével jellemezze a tanítási gyakorlat / összefüggő egyéni gyakorlat jellegzetességeit a saját intézményében! A dokumentumba lementés után bele tudja írni a válaszait.

Kérem, jelölje meg a helyes választ!

Az Ön által vezetett gyakorlat típusa: tanítási gyakorlat / összefüggő egyéni gyakorlat / mindkettő

Mely egyetem(ek) hallgatóit fogadta eddig?

Amennyiben mindkét típusú gyakorlat vezetésében van tapasztalata, **kérem, válaszában térjen ki arra, ha eltérő választ adna a kérdésre az egyes gyakorlatokra vonatkozóan!** (Ezt a szempontot néhol külön kérdésben is érvényesítettem.)

Amennyiben az iskolának van saját dokumentuma a tanítási gyakorlat / összefüggő egyéni gyakorlat feladataira vonatkozóan, akkor válasz helyett azt is csatolhatja az 1., 2., 3. kérdés helyett.

A tanítási gyakorlat / összefüggő egyéni gyakorlat tervezése és feladatai:

- 15
1. Van-e az iskolának saját protokollja a tanárjelöltek tevékenységeinek meghatározására? Mennyiben térhet el ettől a vezetőtanár?
  2. Milyen tevékenységeket végeznek a hallgatók a gyakorlat során?
  3. Melyik tevékenységből hány órát kell teljesíteni?
  4. Mennyire van szabadságuk a hallgatóknak a tevékenységeik megválasztásában az egyéni fejlődésükhöz kötődően?
  5. Hogyan dokumentálják a hallgatók a tevékenységeiket?
  6. Kik támogatják, segítik a hallgatókat a tanítási gyakorlat / összefüggő egyéni gyakorlat során? Mi a vezetőtanár / mentor szerepe, feladatköre? Van-e valamilyen formája a mentorok/vezetőtanárok közti együttműködésnek?
  7. Vannak-e segédanyagok, melyek a hallgatók tanítási gyakorlatát / összefüggő egyéni gyakorlatát segítik? Ki készíti ezeket? Hogyan férnek hozzá a hallgatók?
  8. Kik és hogyan értékelik a támogatók munkáját?
  9. a) Mennyi ideig kell hospitálnia a hallgatóknak a tanítás megkezdése előtt?
b) Elegendőnek találja-e ezt az időtartamot?
  10. Milyen tevékenységeket vár el a hallgatóktól a hospitálási időszak alatt?
  11. Milyen felkészültséggel érkeznek a hallgatók? Mik az erősségeik, a gyengeségeik? Milyen „jógyakorlatok” alakultak ki az erősségek kihasználására, illetve a gyengeségek leküzdésére?
  12. a) Milyen szempontok alapján dönti el a vezetőtanár / mentor, hogy a hallgató melyik tanulócsoportban fog tanítani?
b) Ha Ön tanítási gyakorlatot és összefüggő egyéni gyakorlatot is vezetett már: mennyiben dönt másképp ebben a kérdésben a tanítási gyakorlat és az összefüggő egyéni gyakorlat alkalmával? Mik a hallgatók, illetve a vezetőtanár / mentor szempontjai?
  13. Mennyire kell egyedül terveznie a hallgatónak az ütemtervét? (Amennyiben Ön tanítási gyakorlatot és összefüggő egyéni gyakorlatot is vezetett már, kérem, mindenképp térjen ki a két gyakorlattípus közötti különbségekre!)

14. Mennyire kap szabadságot a tanárjelölt az óravázlatok elkészítésében? (Amennyiben Ön tanítási gyakorlatot és összefüggő egyéni gyakorlatot is vezetett már, kérem, mindenképp térjen ki a két gyakorlattípus közötti különbségekre!)

15. Mennyire kap szabadságot a tanárjelölt a tanítás módszereinek megválasztásában az egyes órákon? (Amennyiben Ön tanítási gyakorlatot és összefüggő egyéni gyakorlatot is vezetett már, kérem, mindenképp térjen ki a két gyakorlattípus közötti különbségekre!)

16. Összefüggő egyéni gyakorlat során tapasztalata szerint mennyire tud a hallgató a tantestület tagjává válni? Milyen a hallgatókhoz való viszony a tantestület részéről? Mit tesz az intézmény annak érdekében, hogy a hallgató az intézmény egészének munkájába bekapcsolódjon?

A tanítási gyakorlat / összefüggő egyéni gyakorlat értékelése:

17. Hogyan történik a gyakorlat értékelése? Ki értékeli?

18. Milyen szempontokat használnak az értékeléshez? Mennyire egységesek ezek a szempontok az intézményen belül?

19. Amennyiben többen vesznek részt az értékelésben, hogyan működnek együtt?

16 20. Milyen formában kap visszajelzéseket az iskola a tanárjelöltektől? Mi történik ezekkel a visszajelzésekkel? Milyen megoldásokat működtet az iskola a tanítási gyakorlat fejlesztésére, javítására?

21. Mit éreznek a tanárjelöltek a tanítási gyakorlat / összefüggő egyéni gyakorlat legjobb, legfontosabb elemeinek?

22. Mit tart Ön a tanítási gyakorlat / összefüggő egyéni gyakorlat legjobb, legfontosabb elemeinek?

23. Milyen panasz szokott megfogalmazódni a tanárjelöltek részéről a tanítási gyakorlat / az összefüggő egyéni gyakorlat felépítésével kapcsolatban?

24. Milyen pedagógiai kérdésekkel, problémákkal szembesült Ön vezetőtanárként / mentorként a tanítási gyakorlat / az összefüggő egyéni gyakorlat során?

25. Van-e szakmai párbeszéd és élő kapcsolat a vezetőtanár / mentor és az egyetemen a hallgatók képzésében résztvevő oktatók között általában? Ha igen, mi ennek a formája?

„Jógyakorlatok”:

26. Van-e olyan tevékenység, amit Ön fontosnak talál, és a gyakorlat során mindig kér a hallgatóktól? (Amennyiben Ön tanítási gyakorlatot és összefüggő egyéni gyakorlatot is vezetett már, kérem, mindenképp térjen ki a két gyakorlattípus közötti különbségekre!)

27. Milyen további javaslatai vannak a tanítási gyakorlat / összefüggő egyéni gyakorlat feladataira, követelményeire vonatkozóan?

Irodalom

Az Eötvös Loránd Tudományegyetem tanárképzési dokumentumai:

A tanári mesterképzési szak szaktárgyi tanítási gyakorlata. Hozzáférés: 2014. augusztus 20. Elérés: https://tanulmanyi.pk.elte.hu/TMA_szaktargyi_gyak

Értékelés tanári mesterszakos hallgató összefüggő egyéni szakmai gyakorlatáról. Hozzáférés: 2014. augusztus 23. Elérés: http://www.apaczai.elte.hu/?fomenu=tanarkepzes&cikk=osszefuggo_egyeni_gyakorlat

Igazolólap tanári mesterképzésben részt vevő hallgató szaktárgyi tanítási gyakorlatához. Hozzáférés: 2014. augusztus 22. Elérés: http://www.apaczai.elte.hu/?fomenu=tanarkepzes&cikk=ma_bolognai_nappali

Kérdőív a jelöltek számára. Hozzáférés: 2014. augusztus 27. Elérés: <http://www.apaczai.elte.hu/?fomenu=tanarkepzes&cikk=kerdoiv>

Minősítés tanári mesterszakos hallgató szaktárgyi tanítási gyakorlatáról. Hozzáférés: 2014. augusztus 20. Elérés: http://www.apaczai.elte.hu/?fomenu=tanarkepzes&cikk=ma_bolognai_nappali

17 Ötletlista a szakterülethez nem kötődő feladatok teljesítéséhez. Hozzáférés: 2014. augusztus 23. Elérés: http://www.apaczai.elte.hu/?fomenu=tanarkepzes&cikk=osszefuggo_egyeni_gyakorlat

Szaktárgyi tanítási gyakorlat. Hozzáférés: 2014. augusztus 20. Elérés: <http://www.tanarkepzes.elte.hu/tanarkepzes-az-elte-n-6-oldal/gyakorlatok-52-oldal/milyen-tipusu-gyakorlatok-vannak-a-tanari-kepzesben-es-hol-lehet-ezeket-elvegezni/szaktargyi-tanitasi-gyakorlat/>

Tájékoztató az ELTE partnerintézményei számára a tanári mesterszak összefüggő egyéni szakmai gyakorlatáról. Hozzáférés: 2014. augusztus 23. Elérés: http://www.apaczai.elte.hu/?fomenu=tanarkepzes&cikk=osszefuggo_egyeni_gyakorlat

Tájékoztató a tanári mesterképzési szak szaktárgyi tanítási gyakorlatáról. Hozzáférés: 2014. augusztus 19. Elérés: https://tanulmanyi.pk.elte.hu/TMA_szaktargyi_gyak

Tájékoztató a tanári mesterszak összefüggő egyéni szakmai gyakorlatáról. Hozzáférés: 2014. augusztus 19. Elérés: https://tanulmanyi.pk.elte.hu/TMA_egyeni_gyak

A Károli Gáspár Református Egyetem tanárképzési dokumentumai:

A tanári mesterszakra vonatkozó sajátos rendelkezések. Hozzáférés: 2014. augusztus 23. Elérés: http://www.google.hu/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCEQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.kre.hu%2Fportal%2Findex.php%2Fcomponent%2Fdocman%2Fdoc_download%2F49-tvsz-10-sz-fueggelek-tanari-mesterkepzesre-vonatkozó-specialis-rendelkezesek-2012-szeptembereben-kezdet-hallgatok-számara-2012-12-

[13.html%3FItemid%3D&ei=A9n3U9PqFoHT7AaBsYA4&usg=AFQjCNFBTVKhDAADQlcAXdK73_4t96MnKw&bvm=bv.73612305,d.ZGU](http://www.kre.hu/portal/index.php/component/docman/doc_download/27-iii-hallgatoi-koevetelmenyrendszer-tvsz-2014-03-13.html?Itemid=3_4t96MnKw&bvm=bv.73612305,d.ZGU)

Szervezeti és Működési Szabályzat III. rész: Hallgatói Követelményrendszer, tanulmányi és vizsgaszabályzat. Hozzáférés: 2014. augusztus 19. Elérés: http://www.kre.hu/portal/index.php/component/docman/doc_download/27-iii-hallgatoi-koevetelmenyrendszer-tvsz-2014-03-13.html?Itemid=

TVSz. 10. sz. függelék a ciklusokra bontott, osztott képzésben megvalósuló tanári mesterszakra vonatkozó sajátos rendelkezések. Hozzáférés: 2014. augusztus 22. Elérés: http://www.kre.hu/portal/index.php/component/docman/doc_download/74-tvsz-10-sz-fueggelek-2013-szeptembereben-kezdt-hallgatok-szamar.html?Itemid=

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem tanárképzési dokumentumai:

A csoportos gyakorlat leírása /tartalmi követelmények, elvégzendő hallgatói feladatok. Hozzáférés: 2014. augusztus 19. Elérés: [https://btk.ppke.hu/uploads/articles/8748/file/csoportos\(1\).doc](https://btk.ppke.hu/uploads/articles/8748/file/csoportos(1).doc)

Az egyéni szakmai gyakorlat leírása. Hozzáférés: 2014. augusztus 23. Elérés: https://btk.ppke.hu/uploads/articles/8749/file/tajekoztato_2.doc

18 A tanári mesterszak iskolai gyakorlatai. Hozzáférés: 2014. augusztus 22. Elérés: https://btk.ppke.hu/uploads/articles/6309/file/tajekoztato_1.doc

Hoffmann Rózsa: A tanárjelöltek iskolai gyakorlatának szabályzata (2004). Hozzáférés: 2014. augusztus 23. Elérés: <https://btk.ppke.hu/uploads/articles/7578/file/szabalyzat.doc>

Hoffmann Rózsa – Somogyi-Tóth Katalin (2007). Útmutató tanárjelöltek iskolai pedagógiai gyakorlatához és a tanári szakdolgozathoz. Hozzáférés: 2014. augusztus 19. Elérés: <https://btk.ppke.hu/uploads/articles/7578/file/utmutato.doc>

A Pécsi Tudományegyetem tanárképzési dokumentumai:

Az egyéni (összefüggő szakmai) gyakorlat menete – Ötféleves, nappali képzésben részt vevő hallgatókra vonatkozóan. Hozzáférés: 2014. augusztus 19. Elérés: http://www.ttk.pte.hu/files/TO/MA/ossz_egyeni_szakmai_gyak_5N.pdf

Szakmai gyakorlat a tanári mesterképzésben. Hozzáférés: 2014. augusztus 19. Elérés: http://mesterkepzes.pte.hu/files/tiny_mce/tajekoztato_tanari_szakgyak2012.pdf

Szegedi Egyetem tanárképzési dokumentumai:

A tanári mesterképzés szakmai gyakorlatának szabályzata. Hozzáférés: 2014. augusztus 29. Elérés: <http://www.u-szeged.hu/tanarkepzes/tanitasi-gyakorlat/szakmai-gyakorlat-tanari>

Szakvezetői/mentori tájékoztató 2013/14 tavaszi félév. Hozzáférés: 2014. augusztus 29.

Elérés: <http://www.u-szeged.hu/tanarkepzes/tanitasi-gyakorlat-140219/szakvezetoi-mentori-2013-140207>

Minősítés tanári mesterszakos hallgató csoportos (szakterületi) gyakorlatáról. Hozzáférés: 2014.

augusztus 29. Elérés: <http://www.u-szeged.hu/tanarkepzes/tanitasi-gyakorlat-140219/csoportos-gyak-ertekeles-140207>

Részértékelés tanári mesterszakos hallgató összefüggő (egyéni) szakmai gyakorlatáról. Hozzáférés:

2014. augusztus 29. Elérés: <http://www.u-szeged.hu/tanarkepzes/tanitasi-gyakorlat-140219/osszefuggo-egyeni>

Minősítés (Záróértékelés) tanári mesterképzésben résztvevő tanárjelölt összefüggő (egyéni) szakmai gyakorlatáról. Hozzáférés: 2014. augusztus 29. Elérés: <http://www.u-szeged.hu/tanarkepzes/tanitasi-gyakorlat-140219/osszefuggo-egyeni-140207>

További források:

A tanári mesterképzési szak. (2013. 12. 21.) Hozzáférés: 2014. augusztus 22. Elérés:

http://www.felvi.hu/felveteli/jelentkezes/felveteli_tajekoztato/FFT_2014A/3_felsooktatasrol/32_ne_hany_kepzesrol/324_tanari_mesterkepzes?printMode=true

Hallgatói értékelés az SZTE Ságvári Endre Gyakorló Általános Iskolában folytatott tanítási gyakorlatról.

Hozzáférés: 2014. augusztus 19. Elérés: <http://www.sgyak.u-szeged.hu/dokumentumok/hallgkerd12.pdf>

Ispánovity, Edit (2013). Mentor- és vezetőtanár. Az összefüggő egyéni szakmai gyakorlat első éve a Trefort Ágoston Gyakorlóiskola mentortanári feladatokat is ellátó vezetőtanárainak tapasztalatai alapján. Szakdolgozat.